

Становище

От: проф. Светозар Бенчев

относно: Дисертационен труд за присъждане на научна степен Доктор на науките

с автор: проф. др. Галина Лардева- Минкова

Представения дисертационен труд озаглавен „Отвъд пограничното: пространства и зони на съвременното изкуство“ съдържа 216 страници изложение, разположено в три отиделни раздела: библиография и именован показалец. Илюстративният материал се състои от 13 каталога на Национални есенни изложби (2008-2013-2024).

Първият раздел включва текстове поставящи фокус върху теоритични проблеми в изкуството. Те изледват както въпроси на класическата естетика и рецептивната теория, така и съвременната българска изкуствоведска практика от последните години с нейните професионални единици.

Този раздел очертава изострената кризисност на теоритичното познание и поставя основни въпроси относно значенията на всяко съвременно произведение.

Какво се случва с изкуството? Какво се случва с авторството? Как се променя възприятието на художественото произведение? Какви са тенденциите? Въпроси поставени през 20 век и продължаващи все по-актуално и днес. Школи, автори, последователи, антиподи.

Част от този същностен дебат протичащ индиректно в годините между имена като Веркмайстер1989, Хайдегер, Данто, Улрих са обобщени в глава първа. Преобладава немскоезичната школа, може би заради дълбокото познаване на езика от проф. Лардева и долавяне на фините нюанси в тестовете, така важни в изкуството в оригинал.

Изследването включва и „Приносът на Макс Имдал за една цялостна археология на виждането“ – методология особено подходяща за обучението на млади специалисти в широката област на визуалната култура.

Особен акцент представлява текстът „Роли и езици в съвременното българско изкуство“.

Изхождайки от глобалния поглед към процесите в съвременната естетика, проф. Лардева премества фокуса върху тези в българското изкуство. Тя изследва няколко подхода в проблематика, представени съответно от имена като Чавдар Попов - „Пътищата на теорията“ 2021 г. и двутомника „За изкуството“ на доц. Ружа Маринска, Асиния Джурова: „Езикът на мемоарното присъствие в историята“ от 2020 година.

Що се отнася до процесите в съвременното българско изкуство, там са цитирани имената на проф. др. Свилен Стефанов, проф. др. Петер Цанев, Весела Ножарова и други.

Лардева има своите пристрастия и тя ги заявява категорично, също така категорично маркира несъстоятелни и необосновани претенции за „разбиране“ и „тълкуване“ на процесите в българското изкуство. Проф. Лардева има своите основания заради сериозното вникване в художествените процеси и критериите, които срещите с еродирани световни автори формират.

Своеобразното сканиране на ситуацията в българското изкуство не е само теория. То има последствия. Проф. Лардева се стреми да влияе върху формирането на едно просветено естетическо съзнание за съвременното изкуство, чрез своите студенти и чрез спецификата на Национални есенни изложби.

Втората част включва 6 научни статии по конкретни теми засягащи границите на естетическото, идеологията, творчеството на отделни автори – Борис Михайлов, Андрей Даниел, Георги Божилов. Методологически фактори във формирането на значенията. Особено впечатляващо е изследването относно творчеството на Андрей Даниел, в два отделни текста Лардева анализира в дълбочина процесите, мотивацията и реакцията на артиста към съвременното, неговите постоянни препратки към история, литература, кино, библейски мотиви коментирани с остротата и понякога с иронията на един високо ерудиран художник.

Личните срещи и разговори фокусират важни детайли незасегнати в други изкуствоведски трудове. Не по-малко аналитично е отношението към творчеството на Георги Божилов – Слона. Един автор, който се движи успоредно с процесите в изкуството, но който винаги ги пречупва през собствената си гледна точка, сложен и автентичен в своето изкуство.

Изключително актуално за днешното време е изследването „Дегенеративно изкуство“ – проблеми от историческа и съвременна перспектива. Паметта за повтарящи се процеси е много важна и съвременния човек би следвало да запази чувствителността си и реакцията към процесите.

Третата част е посветена на един значим проект за българското изкуство – Националните есенни изложби- Пловдив. Може да се каже, че Лардева се идентифицира с този проект, който под нейно ръководство включва 12 издания. От (2008-2013-2024).

Това е практически кураторски труд, прилагаш дълбоката теоритична подготовка в един изключително интересен контересен концепт – винаги съдържащ гранични стойности даващи възможности за фини взаимодействия на различно ниво, за понякога неуловими връзки обединяващи авторите включени във всяко издание.

Темите избрани от проф. Лардева са съвременни като внушения, дълбоко философски, в синхрон с естетическите проблеми на 21 век.

„Концепция за образа“ (2008), „Форсиране на избира“ (2013); „Отстранени системи“ (2014) ‘ „Ан пасан“ (2015); „Места до поискване“ (2020); „Прагове и белези“ (2021); „Споделено пространство“ (2022); „Функция на състоянието“ (2023); „Приземяване“ (2024).

Националните есенни изложби са мощен фактор за анализ на тенденции за преосмисляне на процесите в българското изкуство в контекста на съвременните възприятия, концептирането и осъществяване на взаимовръзката артист-публика.

Всяко издание има своя собствен облик, базиран на определени репери и тенденции и концептуално обосновано, търсещо допирните точки между водещите теории в изкуството и философията и естетиката, които Лардева познава в детайли и българската художествена сцена с нейната специфика.

Подборът на вторите е много прецизен – тяхната индивидуалност е в синхрон с доминиращата идея. Наред с утвърдени имена, излагат и млади творци получили своето образование в България и чужбина, които в момента дооформят своята артистична идентичност.

Често артистите са провокирани от посоката, която кураторът определя на съответното издание.

Този подход има няколко цели едновременно. Той прави разрез на съвременните процеси в осмислянето на ролята на изкуството и най-вече изобразителното. Този разрез е хирургически, той преминава през прецизното осмисляне, познаване на материята и нейното владение в световен мащаб, после прорязва пластове насложени в начина на възприемане на художествената действителност у нас, за да достигне до точки, които са болезнени, но тяхното лечение е наложително.

Като възстановителна процедура Националните есенни изложби залагат на младите артисти, от които се очаква да има нов прочит и интерпретации на съвременните процеси във визуалните изкуства.

Така тези изложби са мощен фактор, както за популязиране на художествените постижения на съвременните български артисти, така и за изграждане на визия, формиране на ценности, отваряне на границите на съзнанието на младите творци към световни процеси, преосмисляне на традиции и насадени с годините възгледи.

В този смисъл един от научните приноси на тази дисертация е комплексният портрет на форума Национални есенни изложби обхващащ неговото провеждане повече от десетилетие. За това време във форума са участвали със самостоятелни изложби над сто художници и визуални артисти. Текстовете с които се въвеждат изложбите налагат своя почерк с начина по който се третира темата, както и с пластичния си език.

Останалите научни приноси определени от автора към чието мнение се присъединявам са:

Съществен рамков принос на дисертационният труд е удачното съчетаване между задълбоченото разработване на значими теоритически въпроси, изследване на специфични изкуствоведски проблеми и конкретни наблюдения и анализи на произведения от съвременното изкуство.

Друг общ принос съчетаването на ролята на автора като изследовател – теоритик и художествен критик, куратор и преподавател, който открива и извежда образователните приоритети и проекти, като ги насочва към художествената практика.

Конкретен принос е теоритическото преосмисляне на мястото и ролята на естетиката като научна дисциплина и нейното отасяне към произведенията на визуалните изкуства.

Съществена приносна особеност в хода на теортическото преосмисляне е акцентът върху историческото разполагане на явленията и – във връзка с него – комплексното включване на постиженията на рецептивната естетика в работата – нещо, което българското изкуствознание не е правило до този момент.

Тематичния избор на отделните разработки (втори раздел) е оригинален и последователно преомислен. Той осветява незасягани в българското изкуствознание досега проблеми (като статиите с фокус: Макс Имдал, Жан Бодрияр, Борис Михайлов), като същевременно е насочен към общите концептуални послания на дисертацията.

Застанала зад визьора на своята своеобразна камера, през която наблюдава процесите (изполазвам това сравнение заради подчератния интерес на Лардева към фотографията), тя променя оптиката – в първата част телеобективът дава общата картина, макро обективът във втората анализира процесите вглеждайки се дълбоко в детайла, а широкоъгълният обектив в третата част следи отблизо както съвременните артисти, така и пространството в което те функционират. Така вътрешната логика обединява тези гледни точки създавайки авторска интерпретация на наблюдаваното подлежащо на анализ и осмисляне.

Трудът на проф. Лардева е значим, задълбочен и актуален. Той показва не само еродицията на автора, но и неговата специфична гледна точка – би могло да се каже и мисия – това е осъзнатото послание към младото поколение артисти, изкуствоведи и студенти.

Лардева е не само теоритик, тя е активен куратор, преподавател и визионер.

Тези качества подкрепени с несъмнено виското ниво на дисертационният труд, ми дават основание напълно убедено да препоръчам на уважаемото Научно жури да просъди научнаа степен Доктор на науките на проф. др.Галина Лардева – Минкова.